

Ord og uttrykk

Auksjon

Veksler og obligasjoner legges ut ved likprisauksjoner («uniform price auction»). Ved likprisauksjon betaler alle budgivere som får tildeling, den laveste aksepterte kursen (skjæringskurs) blant de budene som får tildeling. Budene rangeres fra høyeste til laveste kurs. Bud på skjæringskursen vil få tildeling pro rata, det vil si at alle budgivere med bud på skjæringskursen får tildelt samme andel av sine bud slik at samlet tildelt volum tilsvarer salgsvolum.

Ved tilbakekjøp av statsobligasjoner benyttes flerprisauksjon («multiple price auction»). Det innebærer at alle budgivere som får tildeling betaler den prisen de har budt ved hvert enkelt bud i auksjonen.

Auksjonspremie

Forskjellen mellom tildelingsrenten i en auksjon og den samtidige renten i annenhåndsmarkedet for lånet som auksjoneres. Normalt måles tildelingsrenten mot salgsrenten («ask»-renten) i markedet. Når tilbudet av et lån øker – for eksempel ved en auksjon – vil prisen (kursen) falle og renten stige. Auksjonspremien vil derfor vanligvis være positiv.

Bloomberg

Nyhets- og markedsdataselskap, spesielt rettet inn mot finansnæringen. Statsgjeldsforvaltningen i Norge benytter Bloomborgs auksjonsplattform for auksjoner av veksler og obligasjoner og handelsplattformen E-Bond for primærhandlerne pliktige kursstillelse i statspapirene.

CSA

«Credit Support Annex» er et tillegg til en ISDA-avtale og regulerer motpartsrisikoen ved en finansiell kontrakt, blant annet ved å sette krav til sikkerhetsstillelse.

Durasjon (Macaulay durasjon)

Den vektete gjennomsnittstiden til forfall på et lån beregnet ut fra nåverdien på fremtidige kontantstrømmer. For norske statsobligasjoner som er avdragsfrie, vil kontantstrømmene være de årlige utbetalingene av kupongrente og hovedstolen som betales ved forfall. Durasjonen er aldri lengre enn løpetiden, og er det lån med kupong, vil den være kortere. For obligasjoner uten kupong er durasjonen lik løpetiden. Durasjonen er også et mål for hvor følsom prisen på instrumentet er for renteendringer.

Emisjonsrente

Den markedsbaserte renten som oppnås ved utstedelse av et lån legges ut til ved auksjon eller syndikering. Kalles også tildelingsrente.

Etterspørselsindikator

Er det samlede budvolumet delt på tildelt volum. Omtales også som «bid-to-cover».

Forfallsprofil

Forfallsprofilen gir et bilde av hvor store betalingsforpliktelser (forfall av hovedstol, samt kupongrente) staten står overfor per kalenderår, gitt utestående gjeld pr dato.

Gjenkjøpsavtale

Salg av verdipapirer der man samtidig gjør en avtale om å kjøpe papirene tilbake på et senere tidspunkt til en avtalt pris.

Hovedstol

Er det opprinnelige gjeldsbeløpet i et gjeldsforhold, det vil si beløp uten renter og omkostninger. For en obligasjon vil hovedstolen være det nominelle beløpet som er utstedt (til pari kurs), og som er grunnlaget for den årlige utbetalingen av kupongrenter. Kalles også pålydende beløp.

IMM-datoer

Vanlig brukte forfallsdager for standardiserte pengemarkedsprodukter (forkortelsen står for International Money Market). IMM-dager er den tredje onsdagen i mars, juni, september og desember.

ISDA

"International Swaps and Derivatives Association" er en bransjeorganisasjon for aktører i markedet for finansielle derivater. ISDA utarbeider standardiserte avtaler for ulike finansielle kontrakter, med formål å begrense operasjonell risiko og markedsrisiko. Statsgjeldsforvaltningen benytter ISDA-avtaler ved inngåelse av rentebytteavtaler.

KYC - «Know your counterparty»

«Kjenn din kunde» - betegner prosedyrer for å verifisere identiteten, egnetheten og risikoen forbundet med en motpart.

Kredittrisiko

Kredittrisiko er risikoen for tap som følge av at en motpart ikke overholder sine betalingsforpliktelser.

Kredittvurdering

Prosedyrer for å vurdere kredittverdigheten til en utsteder. Gjennomføres gjerne av uavhengige kredittvurderingsselskaper («rating»-byrå). Som utsteder av vekslers og obligasjoner blir den norske staten årlig vurdert av flere anerkjente kredittvurderingsselskaper. Staten har høyeste kredittvurdering («triple A»).

Kupongrente

Den årlige faste renten på et obligasjonslån. Kalles også pålydende rente. For norske statsobligasjoner utgjør den årlige kupongutbetalingen kupongrenten multiplisert med pålydende beløp.

Likviditet

Betegnelse for hvor lett det er å kjøpe eller selge et verdipapir uten store omkostninger. Det skilles gjerne mellom «breddelikviditet» - hvor raskt et verdipapir kan omsettes - og «dybdelikviditet» - hvor stort volum som omsettes uten at det slår vesentlig ut i prisen.

Det er ulike måter å måle likviditeten på. Statsgjeldsforvaltningen benytter en samleindeks satt sammen av fire ulike prisbaserte indikatorer.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risiko for ikke å kunne oppfylle finansielle forpliktelser på avtalt tidspunkt.

Lånefullmakt

Stortinget gir hvert år Finansdepartementet fullmakt til å ta opp nye langsiktige statslån (obligasjoner), kortsiktige markedslån (veksler) og å inngå rentebytteavtaler. Disse fullmaktene danner grunnlaget for Finansdepartementets årlige brev til Norges Bank om rammer for opptak av vekslers og obligasjoner.

Låneportefølje

Samlet mengde av utestående lån. For statsgjelden utgjør låneporteføljen summen av alle utestående gjeldsinstrumenter (statskasseveksler og statsobligasjoner) og inngåtte finansielle kontrakter (rentebytteavtaler).

Modifisert durasjon (rentefølsomhet)

Beregnes på grunnlag av durasjonen og uttrykker verdifølsomheten for renteendringer. Jo høyere den modifiserte durasjonen er, desto mer vil porteføljens verdi svinge ved endringer i markedsrentene.

NewsWeb

Oslo Børs' system for distribusjon av markedsnyheter. Fordi statspapirene er notert på Oslo Børs, er Norges Bank pålagt å informere børsen om nyheter knyttet til statspapirene. NewsWeb sørger for at denne informasjonen blir kjent på samme tid for alle markedsaktørene.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko defineres som risikoen for økonomiske tap eller tap av omdømme som følge av svikt i interne prosesser, menneskelige feil, systemfeil, eller andre tap som skyldes eksterne forhold.

Primærhandler

Bank/meglerforetak som har inngått avtale med Norges Bank om å stille bindende kurser i norske statspapirer på E-Bond (Bloomberg). Primærhandlerne har enerett og plikt til å delta i auksjoner av statspapirer. Primærhandleravtaler inngås for obligasjons- og vekselmarkedet separat.

Refinansieringsrisiko

Refinansieringsrisiko er risikoen for at nye lån må tas opp til dårligere betingelser enn eksisterende lån eller at det ikke er mulig å ta opp nye lån når de gamle forfaller.

Rentebindingstid

Rentebindingstid er lik durasjon gitt en effektiv rente på null. Dette er analogt til beregningen av løpetid, men kupongene inngår i beregningen. Markedsverdi gitt en effektiv rente på null benyttes til vekting. Alle kontantstrømmer vektes med andre ord med sin nominelle verdi. Verken dagens markedsverdi eller rentenivå påvirker beregningen.

Rentebytteavtale (renteswap)

Avtale mellom to parter om å bytte rentebetalinger knyttet til en avtalt hovedstol i en avtalt periode. Slike avtaler gjør det mulig å skille valget av rentebinding fra valget av tid til forfall. Avtalen innebærer vanligvis at den ene parten mottar en på forhånd avtalt rentesats (fast rente) over hele hovedstolens løpetid, mens den andre mottar den til enhver tid gjeldende markedsrenten (flytende rente).

Renterisiko

Renterisiko er risikoen for tap eller gevinst som følge av endringer i markedsrentene.

Spread

Differanse mellom kjøpskurs og salgskurs eller mellom kjøpsrente og salgsrente.

Statens egenbeholdning

Staten eier selv statsobligasjoner og statskasseveksler. Disse brukes i gjenkjøpsavtaler med primærhandlerne for å sikre at primærhandlerne kan levere obligasjoner og vekslere til sine kunder.

Statens kontantbeholdning

Beløpet som staten har innestående på sin konto i Norges Bank. Gjennom mandatet for forvaltningen av statsgjelden skal Norges Bank sørge for at staten til enhver tid har et minstepeløp fastsatt av Finansdepartementet innestående på denne kontoen.

Statens lånebehov

Finansdepartementet beregner hvert år statens lånebehov i statsbudsjettet. Staten låner i første rekke for å finansiere netto utlån fra statsbankene (som Statens lånekasse for utdanning, Husbanken, Innovasjon

Norge, Eksportfinansiering Norge, m. fl.), netto aksje- og kapitalinnskudd i ulike statlige virksomheter (som Statkraft, Kommunalbanken, Nysnø, m.fl.) og refinansiere gjeld som forfaller. Lånebehovet dekkes hovedsakelig ved opptak av obligasjonslån, men kan også finansieres ved å trekke på statens kontantbeholdning.

Statsgjelden

Består av statskasseveksler, statsobligasjoner og kontolån som ulike statlige institusjoner har gitt til statskassen. Statsinstitusjoner og statlige fond er pålagt å plassere overskuddslikviditet som kortsiktige kontolån til staten. Statskasseveksler og statsobligasjoner utgjør den markedsbaserte statsgjelden, som Norges Bank har operative ansvaret å forvalte. Staten har gjeld kun i norske kroner.

Statskasseveksel

Gjeldsinstrument med løpetid inntil ett år som utstedes som nullkupongpapirer. Norske statskasseveksler utstedes i norske kroner med oppgjør på IMM-datoene i mars, juni, september og desember. Vekslene forfaller på IMM-datoene i samme måned året etter. Mellom IMM-datoene utvides eksisterende statskasseveksellån. Vekslene utstedes ved likprisauksjon. Omtales også kun som «veksel».

Statsobligasjon

Gjeldsinstrument med opprinnelig løpetid over ett år, med utbetaling av en fast kupongrente hvert år. Norske statsobligasjoner utstedes i norske kroner. Nye obligasjonslån legges ut ved syndikering, mens utvidelse av eksisterende obligasjonslån vanligvis skjer ved likprisauksjon. Omtales også kun som «obligasjon».

Swapsread

Differansen mellom statsrente og swaprente med samme løpetid eller durasjon.

Syndikering

Syndikering som salgsform går ut på at låntaker inviterer flere banker – syndikatet – til å samarbeide om å hente inn penger til et lån. Syndikatet vil kontakte investorer for å kartlegge interessen for å kjøpe obligasjonen som utstedes. I motsetning til ved en auksjon der endelig pris er ukjent på forhånd, vil investorene i en syndikering bli fortløpende informert om pris og volum.

Verdipapirsentralen

Verdipapirsentralen ASA (VPS) – Euronext Securities Oslo – er et norsk aksjeselskap som har konsesjon til å registrere rettigheter til finansielle instrumenter. Alle statspapirene er registrert i VPS. Ved oppgjør av handler i statspapirer og utbetaling av renter og forfall skjer levering via verdipapirkonti i VPS og betaling via særskilte konti i Norges Banks Oppgjørssystem (NBO). For å sikre levering mot betaling er oppgjørene i Norges Bank og VPS synkronisert.